

ENIGE INDRUKKEN VAN DE VOORJAARSCONFERENTIE VOOR LEDEN VAN HET NEDERLANDS INSTITUUT VAN ACCOUNTANTS GEHOUDEN OP 27 EN 28 MEI TE NOORDWIJK AAN ZEE

door W. H. Merckel

Op 27 en 28 mei j.l. is, voor het eerst in de geschiedenis van het Nederlands Instituut van Accountants, een conferentie voor de leden gehouden. De doelstelling van deze conferentie — aldus de voorzitter van het N.I.v.A. collega H. C. Treffers in zijn welkomstwoord — is tweeledig: ten eerste de mogelijkheid te openen om met collega's op ongedwongen wijze over vakvraagstukken van gedachten te wisselen en daardoor kennis te nemen van elkaars opvattingen. In de tweede plaats acht het Bestuur het van buitengewone betekenis, dat de leden elkaar beter leren kennen dan tot dusverre het geval is. Wij zijn niet slechts een optelsom van vakgenoten. Wij moeten een eenheid vormen.

Het Bestuur van het N.I.v.A. verdient hulde voor het feit dat het dit initiatief heeft genomen en het experiment heeft aangedurfd.

Terecht is door het Bestuur in het prospectus voor deze conferentie gesteld — uit de reacties van verschillende leden is ons dit gebleken — dat in een snelgroeiende organisatie als het N.I.v.A. in toenemende mate als bezwaar wordt gevoeld, dat bij discussies omtrent beroepsvraagstukken een relatief gering aantal leden aan de meningsvorming binnen de beroepsorganisatie deelneemt. Hoewel studievergaderingen, accountantsdagen en kringvergaderingen voor de gedachtenwisseling en de meningsvorming waardevol zijn, bestaat er daarnaast behoefte om in een meer officieuze sfeer aan vakvraagstukken aandacht te schenken.

Indien wij in de eerste plaats een indruk trachten te geven in hoeverre men reeds bij deze eerste proefneming de verschillende elementen van de doelstelling heeft weten te verwezenlijken, dan willen wij voorop stellen dat de organisatoren er uitstekend in zijn geslaagd om de gewenste sfeer te scheppen. Een hotel aan de boulevard te Noordwijk is op een stralende voorjaarsdag een uitgelezen conferentieoord. De door de directeur van het Bureau van het N.I.v.A., de heer A. L. de Bruyne en zijn staf, verzorgde organisatie liep zoals wij dat gewend (wellicht zouden wij beter kunnen schrijven verwend) zijn, geruisloos. In het programma was naast de georganiseerde besprekingen met opzet veel ruimte gelaten voor informeel contact.

Hoe belangrijk deze factoren ieder op zich en allen tezamen ook zijn, de sfeer wordt uiteindelijk bepaald door de mensen die zich er in bewegen: de gastheer en zijn gasten.

Als gastheer, tevens leider van de conferentie, trad op Prof. A. Goudekot. De door hem bij de opening uitgesproken wens, dat wij een welgeslaagde, gezellige en doelmatige bijeenkomst zouden hebben is naar onze indruk — en niet alleen de onze — in vervulling gegaan, mede dank zij de bijdragen welke hijzelf daartoe heeft geleverd. Deze indruk wordt bevestigd door het feit, dat verschillende deelnemers na afloop van de conferentie een tweede wens uit het openingswoord van collega Goudekot, zij het met andere woorden, hebben herhaald n.l. „dat, dit experiment van de ledenconferentie tot een regelmatig element in het N.I.v.A.-verband moge uitgroeien”.

Ten aanzien van de gasten dient te worden vermeld, de wijze waarop zij op de

bedoelingen van Bestuur en gastheer hebben gereageerd en de bijdragen welke zij daarmee tot het slagen van deze eerste conferentie hebben geleverd. Het was bijvoorbeeld niet voor iedereen een even eenvoudige opgave van de gastheer, dat alle deelnemers gedurende de conferentie elkaar zonder aanzien des persoons zouden tutoyeren. Aan dit verzoek is in zodanige mate voldaan dat de à raison van f 0.25 per overtreding ingestelde boetepot, ondanks het door de gastheer zelf onder grote hilariteit ten gevolge van enkele versprekingen gefourneerde begin-kapitaal, een roemloos einde was beschoren.

Het aantal deelnemers, dat zich voor de conferentie heeft opgegeven bedraagt 81, waaronder één vrouwelijke collega t.w. Mej. G. Segall. 80 % van de deelnemers oefent de openbare praktijk uit, hetzij als vennoot (circa 60%), hetzij als medewerker e.d. (circa 20%). De overige 20% is vrijwel geheel werkzaam in een interne functie.

In aanmerking nemende, dat het hier een eerste proefneming gold, genomen in een periode waarin bij vele collega's de grootste drukte valt, is het aantal aanmeldingen o.i. zeer bevredigend te noemen. De aanvankelijke verwachting van 100 à 150 deelnemers is bepaald te hoog gesteld. Het zou onjuist zijn om het aantal deelnemers te relateren aan het totaal van bijna 1700 leden, dat het N.I.v.A. thans telt. Een reeks factoren maakt dat niet ieder N.I.v.A.-lid een potentiële deelnemer is resp. kan zijn.

Doordat enkele collega's hun aanmelding hebben moeten intrekken, telde de conferentie uiteindelijk circa 75 deelnemers. Vooral gezien de doelstellingen van deze conferenties zouden wij de organisatoren voor de toekomst in overweging willen geven het maximum aantal aanmeldingen per conferentie(-oord) tot 60 à 70 te beperken. Hierdoor kan tevens het aantal discussiegroepen en het aantal deelnemers per groep binnen de noodzakelijke grenzen blijven. Op grond van een mededeling dienaangaande in een van de circulaires van het N.I.v.A., vertrouwen wij dat zal worden nagegaan of en zo ja, in hoeverre het aantal aanmeldingen zal worden beïnvloed door verschuiving van de conferentiedata naar een andere periode.

Nadat wij getracht hebben in het voorgaande enige indrukken weer te geven omtrent decor en spelers komen wij thans tot de inhoud van het stuk en de auteur. In het prospectus voor de conferentie stond als onderwerp aangegeven: „Praktische vragen bij de uitoefening van de accountantsfunctie”. Binnen het kader van deze algemene aankondiging is uiteindelijk de keuze gevallen op: *De taak en de verantwoordelijkheid van de accountant belast met de controle van de jaarrekening terzake van de doeltreffendheid van de interne organisatie.*

Wij verwachten, dat in de toekomst wanneer er een langere tijd van voorbereiding beschikbaar zal zijn, reeds in het prospectus het definitieve onderwerp bekend gemaakt zal kunnen worden.

Door genoemd onderwerp aan de orde te stellen hebben de organisatoren de leden geconfronteerd met een veelzijdig vraagstuk, dat door allerlei ontwikkelingen gedurende de laatste jaren binnen en buiten ons beroep om bezinning vraagt. In het bedrijfsleven is er een sterk groeiende belangstelling voor organisatievraagstukken, mede in verband met de jongste ontwikkelingen op het gebied van informatieverwerkende apparaturen, Euromarkt, fusies etc. Er bestaat een toenemende behoefte aan objectieve adviezen niet alleen ten aanzien van de

administratieve organisatie maar ook op andere gebieden van de interne organisatie. Een belangrijk vraagstuk is welke taak de accountant hierbij thans en in de toekomst zal kunnen vervullen. De gedachtenwisseling op de conferentie is, aan de hand van onderstaande door collega H. D. A. Haks samengestelde probleemstelling, toegespitst op een van de facetten van genoemd vraagstuk t.w. het hiervoor genoemde onderwerp van de conferentie. Gezien de betekenis voor de beroepsuitoefening — ook prospectief beschouwd — en de omvang van dit onderwerp hebben de organisatoren het niet doelmatig geacht hieraan nog andere onderwerpen toe te voegen.

Probleemstelling

1. Uitgegaan wordt van de gedachte, dat de vraag, wat onder *interne organisatie* moet worden verstaan, geen punt van uitvoerige discussie behoeft te zijn.
2. Het is noodzakelijk, dat in de eerste plaats wordt onderzocht, wat het maatschappelijk verkeer of de bedrijfsleiding thans van de accountant verwachten, met betrekking tot de doeltreffendheid van de interne organisatie. Daarbij lijkt het van belang om na te gaan of deze verantwoordelijkheid wordt beïnvloed door de functie van de opdrachtgever (directie, commissarissen en aandeelhouders) en of er nog verschil bestaat in verantwoordelijkheid ten opzichte van die organen van de onderneming.
3. Gezien de ontwikkeling op het gebied van de interne organisatie en de toenemende behoefte op dit gebied aan voorlichting en advies rijst de vraag of de accountant er geen rekening mede moet houden, dat zijn verantwoordelijkheid op het gebied van de interne organisatie verder zal uitgroeien.
4. Het is belangrijk om te bespreken, op welke concrete gebieden van de interne organisatie de accountant deskundig kan worden geacht en met name op welke terreinen de accountant specialistisch en op welke gebieden hij algemeen deskundige is en of deze onderscheiding nog invloed heeft op de omvang van zijn verantwoordelijkheid.
5. In de beschouwingen ware tevens te betrekken de vraag of het zogenaamde collisie-gevaar invloed heeft op de vorming van de conclusie.
6. Bij het bespreken van de reeds aan de orde gestelde vragen, komt de gedachte naar voren of de accountant uit hoofde van zijn algemene functie — dus los van zijn functie als controleur van de jaarrekening — verantwoordelijkheid draagt ten aanzien van de doeltreffendheid van de interne organisatie.
7. De opvattingen omtrent de hierboven genoemde punten kunnen uiteraard uiteenlopen. Toch is het nuttig — uitgaande van de gedachte, dat de accountant inderdaad verantwoordelijk is voor de doeltreffendheid van de interne organisatie — om na te gaan welke maatregelen de accountant moet nemen bij de vervulling van zijn taak.

Met andere woorden:

moet er in de werkprogramma's specifieke aandacht worden besteed aan de werking van de interne organisatie, en zo ja, welke punten moet dit betreffen, of wordt dit niet nodig geacht;

moeten er maatregelen worden genomen op het terrein van de opleiding en de kennis van degenen, die in eerste instantie met de uitvoering van de te verrichten werkzaamheden worden belast of moet men tot specialisatie in het accountantskantoor komen.

8. Tot slot moet er de vraag worden onderzocht op welke wijze de accountant zijn oordeel over een eventuele ondoelmatigheid in de interne organisatie kenbaar moet maken.

Uit de mondelinge toelichting welke collega Haks op deze probleemstelling heeft gegeven, vermelden wij de volgende passages.

„Om in concreto aan te geven, wat tot het terrein van de interne organisatie behoort, zou ik thans ten behoeve van de discussie de volgende indeling willen maken, zonder daarbij te pretenderen, dat dit een volledige afbakening van het terrein is:

- a. algemene beheersvraagstukken (dus afbakening van taak, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de leiding, coördinatie in de leiding en controle op de uitvoering van de directieven gegeven door de opperste leiding);
- b. administratieve organisatie;
- c. technische organisatie (dus vraagstukken van planning, lay-out, routing, produktieverhoging, produktiekostenverlaging, beloningsproblemen, kwaliteitsvraagstukken, e.d.);
- d. commerciële organisatie (organisatie van het verkoopapparaat, marktonderzoek, vraagstukken van assortimentsbeleid, e.d.);
- e. personeelsorganisatie;
- f. communicatie-problemen.”

„De accountant heeft ongetwijfeld een groot belang bij een doeltreffende interne organisatie. Immers, een goede interne organisatie in de gehele onderneming (derhalve niet beperkt tot de administratieve organisatie of een deel daarvan) zal de effectiviteit van de accountantscontrole ten goede komen. Doch dragen de controlerende accountants verantwoordelijkheid? En zo ja, hoever reikt deze verantwoordelijkheid, m.a.w. op welke gebieden van de interne organisatie heeft een eventuele verantwoordelijkheid betrekking?”

„Uit hoofde van de reeds bestaande functie als controleur van de jaarrekening en als vertrouwensman van de bedrijfsleiding neemt de accountant (vergeleken bij andere adviseurs) een zeer gunstige — wellicht unieke — positie in, vooral bij de middengrote en kleinere ondernemingen.

Ook al zou men op de eerste vraag willen antwoorden, dat de accountant geen verantwoordelijkheid heeft met betrekking tot de doeltreffendheid van de gehele interne organisatie, dan zou ik als tweede vraag aan de orde willen stellen het probleem, of de accountant, belast met de controle van de jaarrekening er rekening mee moet houden, dat bepaalde vraagstukken bij de bedrijfsleidingen leven en of de accountant de aangewezen persoon is om in de behoeften op het gebied van de interne organisatie te voorzien en of dit ertoe kan leiden, dat zijn verantwoordelijkheid tot het terrein van de interne organisatie zal uitgroeien.”

De geanimeerde gedachtenwisseling zowel in de groepsbijeenkomsten als in de plenovergadering is een bewijs, dat collega Haks in de korte tijd van voorbereiding die hem ter beschikking stond er in is geslaagd een probleemstelling te concipiëren, die haar functie van gespreksstarter op uitstekende wijze heeft vervuld.

De groepsdiscussie, vrijdags van 11.15 uur tot 12.30 uur en van 14.30 uur tot 17.00 uur, vond plaats in 5 groepen van 15 deelnemers. Als discussieleiders fungeerden de collega's R. Besançon, H. Gerritsen, H. D. A. Haks, W. C. Koppenberg en Prof. Dr. A. Th. de Lange. O.i. verdient beperking van het aantal deelnemers per groep tot 10 à 12, zonder uitbreiding van het aantal groepen overweging.

De vrijdagavond stond in het programma aangekondigd als: „Vertoning van de film C.P.A., Collegiaal samenzijn zonder vast programma”. De wenselijkheid om dit punt in het programma op te nemen blijkt o.m. duidelijk uit het feit dat een aantal deelnemers dit collegiaal samenzijn eerst ver na middernacht hebben kunnen beëindigen. Wij hebben de indruk dat de ook op andere tijdstippen ruimschoots geboden gelegenheid tot informeel collegiaal contact niet ongebruikt is voorbijgegaan. Het is ons bekend dat daarbij o.a. verschillende vaktechnische problemen aan de orde zijn gekomen.

De zaterdagmorgen was gereserveerd voor een plenaire zitting met rapportering door de groepen en algemene discussie onder leiding van Prof. A. Goudekot, die in overleg met de discussieleiders als leidraad voor de gedachtenwisseling de volgende zes punten aan de orde stelde:

1. Draagt de accountant in het kader van zijn controle van de jaarrekening verantwoordelijkheid voor het niveau van de interne organisatie? Zo ja, is er verschil in verantwoordelijkheid te onderkennen naar gelang wie de opdrachtgever is?
2. Hoever moet de deskundigheid van de accountant inzake de verschillende gebieden van de interne organisatie zich uitstrekken en van welke aard is zij?
3. Het collisievragestuk.
4. Welke consequenties heeft de algemene functie van de accountant op zijn aanwezig zijn in de controlefunctie?
5. Wat zijn de consequenties van onze conclusies met betrekking tot het controleprogramma van de accountant?
6. Als de accountant verantwoordelijkheid draagt voor de interne organisatie, hoe moet dan zijn oordeel, indien dit negatief is, in het verkeer komen; hoe is het verband tussen het oordeel van de accountant over de interne organisatie en zijn verklaring met betrekking tot de jaarrekening?

Het is niet de bedoeling, dat van het besprokene in de groepen en in de pleno-bijeenkomst een verslag wordt gepubliceerd. De vrije meningsuiting, met name indien deze mening nog een voorlopig karakter droeg, is hierdoor naar onze indruk sterk bevorderd. Naar het bereiken van conclusies is bij de gedachtenwisseling niet gestreefd. Gezien de opzet en de doelstelling van de conferentie, zouden wij hieraan willen toevoegen: Uiteraard niet. Wij hebben echter — zo drukten enkele deelnemers na afloop het tegen ons uit en daarmee besluiten wij deze indrukken — nagedacht over een belangrijk vraagstuk. Wij hebben uitgebreid kennis kunnen nemen van opvattingen van collega's. Wij nemen ruimschoots stof ter overdenking mee naar huis. De volgende keer gaan wij weer!